

Svéd László ny. altábornagy:

A MAGYAR KATONA-EGÉSZSÉGÜGY AZ ELSŐ ÖBÖLHÁBORÚBAN. A MAGYAR KONTINGENS FELKÉSZÜLÉSE A RÉSZVÉTELI SZÁNDÉKTÓL A HÁBORÚ KITÖRÉSÉIG

DOI: 10.35926/HSZ.2022.1.6

ÖSSZEFOGLALÓ: 1990. augusztus 2-án az akkor a világ negyedik legnagyobb hadseregével rendelkező Irak lerohanta a hozzá képest parányi Kuvaitot. A magyar kormány igen hamar kinyilvánította szándékát a konfliktus megoldására szerveződő nemzetközi katonai koalícióban való részvételre. 1991. január 14-én 37 fős Magyar Katonaorvosi Kontingens indult a térségbe dr. Svéd László orvos ezredes vezetésével. A kontingensparancsok a feladatvégrehajtás során mindvégig naplót vezetett és részletes feljegyzéseket készített, melyek jó alapul szolgáltak az egykori események pontos és valóságghű rekonstruálásához, s most, az Öbölháború kitörésének 30. évfordulóján egy kötet publikálásához. A Zrínyi Kiadó gondozásában megjelent, A magyar katona-egészségügy az első Öbölháborúban című kötetben (Zrínyi Kiadó, Budapest, 2021) a szerző áttekinti a Közel-Kelet több évezredes történetét, elemzi annak a helyzetnek a kialakulását, ami elvezetett az 1990-es konfliktusig, Kuvait lerohanásáig. Ezt követően röviden bemutatja a harci cselekményekre történő felkészülés folyamatát, a magyar katonaorvosi csoport szerepét, jelentőségét és eredményeit, majd felvázolja a Közel-Kelet jelenlegi helyzetét a háború befejeződésétől napjainkig. Folyóiratunkban A magyar kontingens felkészülése a részvételi szándéktól a háború kitöréséig című fejezet rövidített, szerkesztett változatát adjuk közre (a kötetben alkalmazott szöveghű helyesírással).

KULCSSZAVAK: Öbölháború, magyar katona-egészségügy, Irak, misszió, Sivatagi pajzs, Sivatagi vihar, Közel-Kelet, Magyar Honvédség, egészségügyi ellátás

A FELADAT

A részvételi szándék magyar részről való kinyilvánítása után nem sokkal, egy gyönyörű verőfényes október eleji délutánon megsörrent a telefonom az irodámban, Székesfehérváron. Általam ismert és számomra kedves hang szólított meg, nem kis meglepetést okozva: a Magyar Honvédség parancsnoka, Lőrincz Kálmán vezérezredes, akivel többször, több helyen szolgáltunk együtt, és akit nagyon tiszteltem, igen kiváló parancsnoknak tartottam, sokat tanultam tőle.

A váratlan hívás roppant udvariasan folytatódott: arra kért, hogy ha ráérnék, akkor fel kellene mennem Budapestre, mégpedig azonnal. Sok mindenre gondoltam. Végigvettem hirtelen, milyen vétkeim lehetnek, de megfordult a fejemben az is, hogy a közel-keleti küldetéssel is kapcsolatos lehet a telefon és a felrendelés, hisz akkor már a média sokat

foglalkozott az Öbölben kialakult helyzettel és a magyar szándékkal. Mire az irodámból elindultam jelteni akkori főnökömnek, Kapus Gyula vezérőrnagynak, addigra ő már velem szemben jött a folyosón, mindent tudott, azonnal indított Budapestre. Az akkori MH Egészségügyi Szolgálatfőnökségre kellett felmennem, onnan indultunk a Honvédelmi Minisztérium Balaton utcai objektumában lévő parancsnokságra dr. Hidegh János orvos vezérőrnaggyal, az MH Egészségügyi Szolgálatfőnökség főnökével és dr. Villányi Ferenc orvos ezredessel, az akkoriban alakult MH Egészségügyi Intézetek Főigazgatósága főigazgatójával. Ekkor kaptuk meg a feladatot a humanitárius küldetésű misszióra: rendkívül szűk körben keressük meg azt a legmegfelelőbb egészségügyi szervezetet, amely a várhatóan a legmodernebb harci eszközökkel és sajátos körülmények között megvívandó háborúban képes betegek és harci sérültek ellátására.

Igen szoros időkeretet kaptam az első változat kidolgozására, majd annak jelentésére, illetve elbíraltatására az MH Egészségügyi Szolgálatfőnökségen. Azt gondoltam – miután semmilyen limitet nem határoztak meg –, hogy a legszélesebb spektrumú ellátásból kiindulva, az akkor meglévő feltételek figyelembevételével, minden lehetőségünket kihasználva, egy speciális, szakorvosi segítyt biztosító mobilis egészségügyi intézetet állítok össze. Ha majd korrekcióra kerül sor – mint ahogyan az be is következett aztán –, egyszerűbb lesz szűkíteni egy szervezetet, mint egy személyre szabott bővítést végrehajtani.

Ezt a tervezett intézetet eleinte egy komplett egészségügyi zászlóalj szervezetéből képzeltem el kialakítani, bizonyos speciális szakmákkal (gyermekgyógyászat, nőgyógyászat, toxikológia, nagyobb teljesítményű laboratórium, duplázott infrastruktúra) kiegészítve. Ez a szervezet képes lett volna napi 100-120 sérültet teljes szakorvosi segítyben részesíteni, fektetni és ellátni, valamint – a szükséges anyagok biztosítása mellett – teljes önállósággal dolgozni. A működtetéshez mintegy 350-400 főre és 100 darab technikai eszközre lett volna szükség.

Természetesen ez a tábori egészségügyi intézet az egyik, harcoló csapatokkal részt vevő ország csapatainak szakorvosi segítyét biztosította volna.

[...]

A szaúd-arábiai kormány a külügyminisztériumi államtitkár közel-keleti látogatásakor kinyilvánította igényét a magyar egészségügyi kontingens alkalmazására, de a két ország között a feladatok egyeztetése, a kontaktus tartása a diplomáciai kapcsolatok hiányában nehézkesen alakult. Mindezek ellenére 1990. október 24-én 14 órára összehívtuk az MH Központi Honvédkórház nagy tanácstermébe (ma Barna tanácsterem) a küldetésre addigra jelentkező 50-60 főt – roppant heterogén szakmai összetételben –, de szándékuk megerősítésén kívül más nem történt, mivel híján voltunk az egyéb döntő paramétereknek: hány főt, mikortól, hol, meddig, milyen feltételek mellett alkalmazunk. Hasznos volt azonban a tapasztalat: van érdeklődés és elszántság. Az én szempontomból pedig azért is volt fontos a pillanat, mivel akkor nyitottam meg az „Ö” betűvel megcímzett naplómát és ekkor írtam első feljegyzéseimet.

A feltételek között elsőként az szerepelt, hogy a csoportot megbontani nem lehet, a kiutazást mindenre kiterjedő felkészítés fogja megelőzni, és speciális egyéni felszerelést, illetve járványügyi tájékoztatót is fogunk kapni. Érdekes módon szerepelt a parancsnokság létszáma is a tájékoztatóban, hat fővel, továbbá az egészségügyi szolgálat főnöke kijelentette, hogy amíg más döntés nincs, addig én vagyok a csoport parancsnoka.

[...]

Végül lehetőségeinket és a körülményeket mérlegelve 1990. november elején a katonai és szakmai vezetés úgy döntött, hogy egy 35-40 fős orvoscsoport kiküldésével lehet reálisan számolni.

A tervezett létszámadatot és a várható ellátási szükségletet figyelembe véve, egy már meglévő szervezetből, a szakorvosi megerősítő zászlóaljából alakítottuk ki a kiindulási alapot: a csoportot és annak szakmai összetételét.

Parancsnokság:

1 szervezőorvos

2 tolmács

1 ügykezelő-rádiótávírársz

Általános sebészeti szakcsoport:

2 sebész

1 szülész-nőgyógyász

1 műtősnő

Baleseti sebészeti szakcsoport:

2 baleseti sebész

1 ortopéd sebész

1 műtősnő

Idegsebészeti szakcsoport:

2 idegsebész

1 szájsebész

1 neurológus-pszichiáter

1 műtősnő

Szemész-, fül-orr-gégész szakcsoport:

1 fül-orr-gégész

1 szemész

1 műtősnő

1–2. belgyógyászati szakcsoport:

4 belgyógyász

1 bőrgyógyász

2 asszisztens

1–3. aneszteziológiai és intenzív terápiás szakcsoport állományában

3 aneszteziológus

2 asszisztens

Égési szakcsoport:

1 égési szakorvos

1 sebész

1 műtősnő

Röntgenszakcsoport:

1 röntgenszakorvos

1 röntgenasszisztens

Gyógyszerész:

1 fő

Az orvos- és gyógyszerészlétszámot 25, a szakdolgozók számát 10, a vezetőállományt pedig 5 fővel terveztük, ami mind létszámában, mind pedig arányaiban a kitelepülés időpontjára kismértékben megváltozott – 23+11+3 főre – a már említett visszalépések miatt. Akkor hozott döntés volt, hogy a csoportot háromhavonként kell váltani, illetve hogy a feltételek és lehetőségek megismerésére előkészítő csoportot kell a térségbe küldeni. A parancsnokot is ekkor jelölték ki személyemben – jelentkezésem után. Az előkészítő csoport – amely a

Honvéd Vezérkar főnökének (HVKF) első helyetteséből, egy, a térségről nagy tapasztalattal rendelkező külügyminisztériumi főosztályvezetőből, a tolmácsból és az egészségügyi csoport parancsnokából állt össze – első eligazítására 1990. december 3-án került sor. Az eligazítást az akkori közigazgatási államtitkár, Annus Antal altábornagy tartotta.

[...]

A MISSZÓ ELŐKÉSZÍTÉSE

A szemrevételezés, vagy nevezhetjük inkább felderítésnek – számomra inkább annak tűnt –, az alábbi fontos kérdéseket kellett, hogy tisztázza. A szaúdi félnek információt és felvilágosítást adni a magyar elgondolásról, illetve az alkalmazásra tervezett orvoscsoport várható szakmai felkészültségéről, összetételéről és képességeiről. A tájékoztatás során a legfontosabb, lehetőleg elsőként közlendő mondanivaló, hogy Magyarország elítéli az iraki inváziót, és ezt egy egészségügyi csoport humanitárius küldetésű feladatával tevélegesen is bizonyítani kívánja, egy szaúdi kórházi bázison vagy a területen állomásozó brit erők kötelékében alkalmazva a csoportot. Eligazodni az első, azaz a szaúdi változat tekintetében, tisztázni ezzel kapcsolatban rengeteg kérdést – természetesen elkötelezettség nélkül. Ugyanakkor kipuhatolni, hogy mi a véleményük a második változatról, az ott állomásozó brit erőknél történő alkalmazásról, egyáltalán javasolják-e ezt.

[...]

A szemrevételező csoport parancsnoka Kelemen József vezérőrnagy, a Honvéd Vezérkar főnökének első helyettese másnap, december 4-én 9 órára rendelt magához bennünket a részletek és a teendők megbeszélésére. A feladatok áttekintése és a tárgyalási vázlat elkészítése mellett akkor kaptuk meg a térségben ajánlott – kolera, polyomielitis, tífusz, tetanusz – védőoltásokat is. Egyeztettük az utazás technikai feltételeit és időpontját is, mivel addigra kiderült, hogy megvan már kiutazásunk időpontja, három opcióban tervezve, és mindegyikre van érvényes repülőjegy-foglalásunk. Az első változatban december 9-én reggel a Swissair 8.50-kor, a másik két változatban pedig december 11-én vagy 16-án hajnalban az Austrian Airlines 3.30-kor induló gépével kezdtük volna az akkor nagyon kalandosnak és izgalmasnak tűnő utazásunkat.

Az indulásnak azonban volt még egy akadálya, a szaúd-arábiai vízum, amelyet több külképviseleti szervünk is szorgalmazott, egész decemberben nem érkezett meg, így az előkészítő csoport sem indult el, és nem tudta küldetését teljesíteni, azaz információkkal segíteni a döntéshozókat. Ennek ellenére 1990. december 18-án zárt ajtók mögött tárgyalt az Országgyűlés, és úgy döntött, hogy 35-40 fős önkéntes egészségügyi katonai alakulatot küld az Öböl térségébe.¹ Ekkor született meg a 88/1990. (XII. 29.) számú országgyűlési határozat „az Öböl-válsággal kapcsolatos honvédelmi kérdésekről”.²

[...]

¹ Magyar eseménynaptár, 1990. október – 1991. december. Arcanum Digitális Tudománytár. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/TenyekKonyve-tenyek-konyve-1/1992-D18D/az-ev-199091-D18F/magyar-esemenyntar-1990-oktober-1991-december-D338/> (Letöltés időpontja: 2019. 11. 20.)

² Ezt a határozatot 2011-ben a 72/2011. (X. 5.) számú Országgyűlési határozattal „egyes országgyűlési határozatok deregulációs célú felülvizsgálatáról” (Magyar Közlöny, 2011/114. szám) hatályon kívül helyezték.

Az 1991-es év ilyen bizonytalanságokkal indult, de aztán január 4-től váratlanul felgyorsultak az események. Azon a napon dr. Hideg János orvos vezérőrnagy, az MH Egészségügyi Szolgálatfőnökség főnöke magához rendelt, és közölte, hogy két igen tapasztalt, több külföldi feladatban – Vietnám, Jemen – részt vett orvos (traumatológus és általános sebész) is jelentkezett a kontingensbe, akikre – úgy gondolja – helyetteseimként számíthatok és támaszkodhatok. Az volt az érzésem, hogy féltettek és segíteni szerettek volna, úgy látva, hogy nem birkózom meg a feladattal, a túlzott elvárásokkal, és amiért komolyabb a veszélyeztetés, mint amire esetleg számítok. Persze ezekre a lelki ügyekre akkor már nem volt idő.

A kormány szándékának végleges kinyilvánítása után másodszer is összehívták az önként jelentkezők csoportját, és január 7-től a Központi Honvédkórház tanácstermében megkezdődött a felkészítés a még mindig teljesen ismeretlen feladatra.

[...]

Eldőlt a legfontosabb kérdés is: az előkészítő csoport január 9-én biztosan a helyszínre utazik. Ennek érdekében január 8-án 9.30-ra a csoportnak ismételten a közigazgatási államtitkárnál, Annus Antal altábornagynál kellett összegyűlnie. Ezen a mondhatni utolsó eligazításon a külügyminisztérium képviselőjében Katona Tamás, a tárca közigazgatási államtitkára is megjelent a kiutazó csoport tagjával, Simonyi Ernő nagykövettel együtt. Természetesen a katonai résztvevők teljes számban jelen voltak.

[...]

Január 9-én reggel 9.25-kor a Malév frankfurti járatával szálltunk fel, és elindulásunkkor csak annyi volt biztos, hogy Rijadba megyünk, de hogy ott ki vár bennünket és a megszábott határidőre hogyan érünk vissza – lévén a repülőtársaságok a BT-határozat lejártának közeledtével beszüntették a térségbe és a térségből induló járataikat –, nem tudtuk. [...]

Megérkezésünkkor, január 9-én este aztán a legfontosabb dolog tisztázódott: a repülőtéren a szaúdi hadsereg egészségügyi szolgálatának egy őrnagya várt bennünket, így másnap a szaúdi védelmi minisztériumban a szaúdi támogató parancsnokság egy tábornokával kezdtük meg a tárgyalásokat.

Szaúdi földön

MEGÁLLAPODÁS A FONTOS KÉRDÉSEKRŐL

Rijad akkor nyugodt volt, és a háború közelségét egyáltalán nem lehetett érzékelni, a város *Az Ezeregyéjszaka meséihez* hasonlítható benyomást, érzéseket keltett bennem. Az itthoni szürke, hideg és nyirkos január, valamint a bizonytalanságokkal teli napok után szinte felüdülésnek tűnt a nyüzsgő, mesészerű összkép: a repülőtérről a szállodába vezető, pálmákkal szegélyezett út, a hangos egzotikus, arab zene a kocsiban és a kellemes, előre beharangozott meleg. A szaúdi hadsereg kiváló szállodai elhelyezést és körülményeket biztosított számunkra. [...]

Január 10-én, csütörtökön kezdtük el az otthon megszabott feladatok szerint a megállapodás irányába mutató tárgyalásunkat, amelyet egyrészt a tolmácsolás, másrészt az állandóan visszatérő imaidő gyakran félbeszakított. Ez utóbbi idejét – teázás és arab kávé fogyasztása mellett – az addig elért eredmények értékelésére és a további lépések egyeztetésére használtuk fel. Az iszlám öt oszlopa közül a második az imádkozás (*szalát*), istentisztelet vagy imaszertartás, amely mozdulatok és leborulások meghatározott sorából áll, arccal a mekkai Kába-kő felé fordulva, miközben rövid Korán-idézetet mondanak. Naponta ötször, meghatározott időpontban végzik. A müezzin a minaretről kiabálva hívja a híveket imára. A szertartás előtt megmossák a kezüket, a lábfejükét és az arcukat. A férfiaknak ajánlatos csoportosan a nyilvánosság előtt imádkozni, a nők ezt általában otthon teszik. Péntek délben – ami az ottani vasárnap – minden felnőtt férfi a mecsetbe kell, hogy menjen, ugyanis akkor a gyülekezeti imát prédikáció követi. A későbbiek folyamán megtapasztaltam, hogy ezek az idők az élet szinte minden területére hatással vannak, többek között a munkaszervezésre és a személyes kontaktusok kezdeményezésére is.

Január 10-én a délutáni órákra tisztázódott, hogy csoportunkat a Keleti Tartományban, Dhahranban, az Öböl partján elhelyezkedő város katonai kórházában kívánják alkalmazni, amelynek megtekintésére másnap lehetőséget is kaptunk.

Január 10-én estére eldőlt, hogy fogadják és örömmel látják az Öbölháborúban a magyar orvoscsoportot. Megállapodtunk, hogy a kiérkezés legkésőbbi időpontja 1990. január 14. lesz. Elfogadták a csoport kvalifikációját, az ellátási és elhelyezési feltételek biztosítását. Nem járultak hozzá azonban a három hónapos váltáshoz, hanem – a többi nemzetközi szerződéshez hasonlóan – hat hónapos időtartamban határozták meg a kintlételet.

A szaúdi fél azt is megszervezte, hogy 10-én este tárgyalhassunk az angol hadsereg képviselőivel. Akkor találkoztam először Tim Finigen orvos ezredessel – a későbbiekben, szolgálatunk során aztán többször is –, aki többek között a háborúban alkalmazandó egészségügyi irányelvek kidolgozásáért is felelős volt.

Ezek az irányelvek nem sokban tértek el a Varsói Szerződés hadseregeiben alkalmazott szakmai direktíváktól. Az általam addig ismertekhez képest az volt bennük új, hogy nem egy szakmára (belgyógyászat, sebészet), hanem egy-egy háborús sérülés, betegség ellátására, megoldására vonatkoztak. A háború során nem, de az azt követő értékelések, konferenciák során kiderült ennek oka. Az Öbölháború volt az egyik olyan hadviselés az emberiség történetében, amikor nem a háború adott ismereteket a polgári egészségügy fejlődéséhez, hanem fordítva történt: a polgári egészségügy egyik legfiatalabb szakterületének, a sürgősségi ellátásnak a háborús adaptálása zajlott a szemünk előtt. A szakmai beszélgetésen túl tájékoztattuk a brit ezredest arról, hogy a szaúdi félnek elköteleztük magunkat, és az ő alárendeltségükben fog tevékenykedni a Magyar Katonaorvosi Kontingens (MKOK). A döntés nem lepte meg az angol felet, hisz az idő rövidege, a csoport összetétele, alkalmazhatóságának specialitásai, no meg az angliai felkészítés hiánya mind-mind azt támasztotta alá, hogy mindkét fél elégedett volt ezzel a helyzettel.

Január 11-én reggel indultunk el a Szaúdi Királyi Légió Learjet gépével Dhahranba. [...]

A kevéssel a háború előtt épült King Fahd-kórházat gyűjtőközpontnak nevezték, amiről a későbbi bemutatás során kiderült, hogy a különleges sérültek és betegek ellátására tartogatják. Al-Sherbini dandártábornok megemlítette, hogy várhatóan a Keleti Tartomány még egy kórháza fog az egészségügyi minisztérium alárendeltségéből az ő hatáskörébe kerülni. A nekünk tartott tájékoztatón a dandártábornokon kívül más nem vett részt. Kértük, hogy a parancsnoklás és a titoktartás szabályait határozzák meg, biztosítsák számunkra a hazai összeköttetést és a csoportot tegyék egy elhelyezési körletbe. A tábornok kérte, hogy kiérkezésünkkor mindenki vigye magával rövid szakmai nacionáléját. Ezután a bázison lévő 200 ágyas King Fahd-kórházat – hivatalos nevén *Air Force (Basis Hospitals) Military Hospital King Fahd* – tekintettük meg. Előtte még megtudtuk, hogy az intézet egy kis része húsz, egy másik része tíz, a többi pedig két éve épült. A kórházban akkor két nővéren kívül más nem tartózkodott. A személyzet nélküli, de anyagi és technikai készleteit illetően maximálisan feltöltött kórház nagyon jó benyomást tett rám. Soha életemben nem láttam ilyen felszereltséget és technikai eszközparkot. [...]

Késő délután a vizontlátás reményében búcsúztam el leendő parancsnoktól. A le szállást folyamatosan nehezítő, a felderítési bevetésekből visszatérő repülőgépek miatt elég sok időt töltöttünk el a levegőben Rijad felett. Amikor végre megérkeztünk a szállásunkra, készülni kezdtünk a legnagyobb erőpróbára, a másnap (január 12.) megírandó és esetleg jóváhagyandó megállapodás elkészítésére. Természetesen folyamatosan konzultáltunk az otthoniakkal, akik az addig történetekkel és megbeszélésekkel egyetértettek. Nagyon sokat nem tehattünk, hisz további sorsunk már a szaúdiak kezében volt. Mindenesetre másnap nagyon barátságosan fogadtak, és a már megtörtént egyeztetések, illetve az előző napi látogatás eredményeit is figyelembe vevő, többé-kevésbé előkészített megállapodás minden egyes során végigmentünk. Közben folyamatosan kérdeztük vendéglátóinkat hazatérésünkről: sikerült-e ígéretüknek megfelelően – amit még az első nap tettek – repülőjáratot és arra szóló jegyeket szerezniük Budapestre. A válasz hosszú ideig nemleges volt. Már azt is felvettem, hogy nekem már nem is érdemes visszarepülni, hisz a csoportnak meghatározott kiérkezési időpont rövidesen 24 órán belülre kerül.

Aztán lassan megoldódott minden. Mint ahogyan várható volt, nagyon sok időt eltöltöttünk a háborúban garantálható biztonság szavatolásának kérdése körül. Többször rákérdeztek, hogy a magyar nyelvben a „háború” és az „önkéntes” szavak biztos, hogy ugyanazt jelentik-e, mint náluk. Végül kompromisszumos megállapodás született: megígérték, hogy a biztonságot a lehetőségek és a veszélyesség függvényében garantálják majd. Délután az aláírásra nem más, mint az Egyesített Arab Erők főparancsnoka, Khalid bin Szultán bin Abdul-Aziz tábornok és trónörökös jelent meg.

A megállapodást magyar részről Kelemen József tábornok is aláírta, hisz mindkét fél egyetértett a benne foglaltakkal. Az aláírás után meghallgathattuk a főparancsnok véleményét az egész kialakult helyzetről, amiből az derült ki, hogy három nappal az ENSZ-határozat lejárta előtt ő még mindig a békés megoldásban bízott és még inkább az iraki nép bölcsességében. Azért megjegyezte, hogy a vezetőjüket nem tartja annak. Jó utat és a későbbiekben megfelelő együttműködést kívánva búcsúzott el. Vendéglátóink ezután közölték, hogy a Saudi-Arabian légitársaság éjfél körül induló járatával vissza tudunk repülni Frankfurton keresztül Budapestre.

Kivitték bennünket a repülőtérré, és egész a felszállásig igen magas szintű VIP-ellátást biztosítottak, amit tetéztek azzal, hogy hazafelé első osztályon utazhattunk, egy hatalmas

TriStar (Lockheed L–1011) típusú repülőgéppel, ami alig száz utassal tartott Frankfurtba. Természetesen a Frankfurt–Budapest járatra is foglaltak nekünk helyet. Az előkészítő csoportunk 1991. január 13-án délután érkezett meg a kontingens útbaindítási, búcsúztatási ünnepségére, a Magyar Honvédség Központi Ruházati Raktárába Budapestre, a Daróczi útra. Kiderült, hogy már nem számoltak azzal, hogy visszaérkezünk, és helyettem az egészségügyi szolgálat főnöke, dr. Hideg János vezérőrnagy került – önként vállalva – a parancsnoki beosztásba. Azt nem mondom, hogy nagyon örült, amikor meglátott, de boldogan adta vissza a beosztást, és próbálta gyorsan elmondani, hogy mi a helyzet a csapattal, amelyiket épp akkor szereltek fel ruházattal. Nekem annyi időm maradt csak, hogy a trópusi gyakorlóruhát felpróbáljam, majd magamra öltsem.

[...]

BÚCSÚ, MAJD MEGÉRKEZÉS A FELADAT-VÉGREHAJTÁS SZÍNHELYÉRE

Az állomány egy részét ismertem személyesen is, de sokan voltak olyanok, akiket egyáltalán nem. Ekkor kaptam kézhez *A Magyar Honvédség parancsnokának és Vezérkari főnökének 01/1991. számú együttes parancsát a katonai egészségügyi kontingens Szaúd-Arábiába küldésére* című írásos dokumentumot, amely részletesen tartalmazta a résztvevők nevét és rendfokozatát, a tartós vezénylés tényét, továbbá számos, a megállapodásban rögzített és a működéshez szükséges elvárást. A kontingens készenlétét 1991. január 14-én a reggeli órákra határozta meg az utasítás, az ünnepélyes elköszönés időpontját pedig január 13. 18.00 órára.

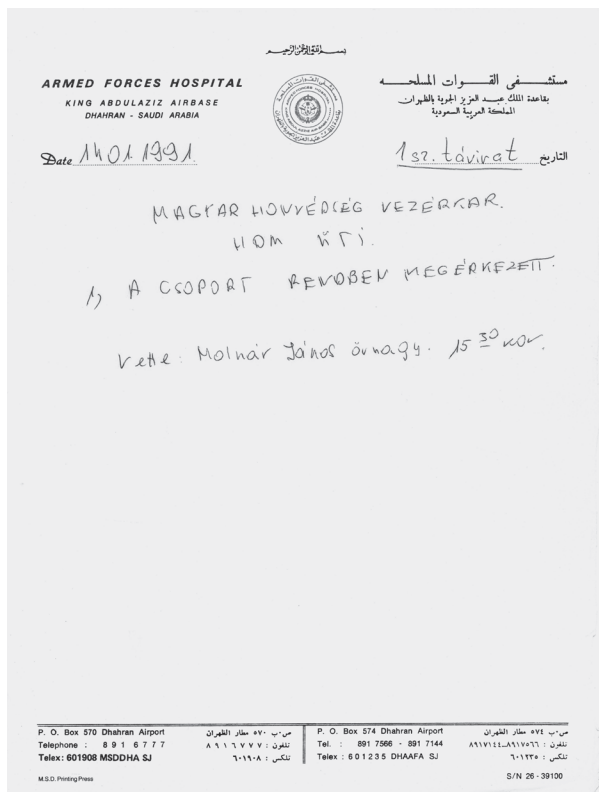
A 37 főből 25 férfi és 12 nő volt, 23 orvos, 11 fő egészségügyi középkader (5 műtős-nő, 5 altatónővér, 1 fő bel-toxikológiai szakápoló), 2 tolmács és 1 ügykezelő. A 23 orvos 37 szakmát képviselt.

Tehát aznap 17.45-kor már a Központi Ruházati Raktár egyik termében ültünk, várva az ünnepélyes búcsúztatásra, amelyen személyesen Antall József miniszterelnök köszönt el tőlünk egy megható beszéddel, amelyre én válaszoltam. Arra emlékszem, hogy a közhelyeken túl nem nagyon jutott más eszembe, hisz ismét felrémlt előttem az előttünk álló feladat ismeretlensége, felelőssége, valamint a rám bízott emberek és értékek további sorsa. Arra azonban biztosan emlékszem, hogy az eskünkhöz méltó hű munkát ígértem, valamint azt, hogy a kontingenst ugyanebben az állapotában és létszámában igyekszem visszahozni a küldetés befejezésekor. Az ezt követő vacsorán nem vettem részt, mivel a vezérkari főnök engedélyezte, hogy hazamenjek Székesfehérvárra, ahol a még szükséges személyes holmijaim összekapcsolása mellett életem legszívósítottabb pillanatainak egyikét, a családomtól való elköszönést is átéltem. Azokat a perceket soha nem felejttem el, és még most is könnyek tolnak a szemembe, ha felidézem az azon az éjszakán történeteket. Átélni ezeket a pillanatokot egészen más érzés, mint filmen vagy televízióban látni különböző országok katonáinak búcsúzkodási jeleneteit. Az akkor tízéves fiam nem akart elengedni, úgy csimspaszzkodott a nyakamba, az elsős gimnazista lányom pedig a derekamat ölelve szípozott. Feleségem tekintete pedig mindent elárult: látszott benne az iszonyatos féltés és ugyanakkor a biztatás is arra, hogy nem lesz semmi baj, és ő majd odahaza fog helyt állni, bármilyen nehéz is lesz. Mint sokszor életem más súlyos helyzeteiben, akkor is ez a lelki, érzelmi támogatás segített. Ez a röpke öt-hat óra perceknak tűnt, de végül el kellett indul-

nom, hogy a csoport készenléti idejére – január 14-én reggel 6.15-re – a Magyar Honvédség Mexikói úti szállodájába, a Hotel Pátriába odaérjek. A repülőterre, az akkori Ferihegy I-es terminálra autóbusszal, elég zajos rendőri felvezetéssel, egészen a kiszállításunkra előkészített TU-154-es repülőgép felszállólépcsőjéig vittek bennünket, ahol rengeteg kamera és újságíró várt már, de csak Ternák képviselőnek volt engedélye arra, hogy nyilatkozzon és az arcát megmutassa, amit őszintén nem is bántunk.

[...]

Amikor a Földközi-tenger keleti medencéjét átrepültük, elcsendesedett a repülő, hisz közeledtünk a veszélyes szakasz felé, az iraki légtér közelébe. A feszültség rajtunk és a pilótákon, illetve a személyzeten is érezhető volt. Akkor oldódott a helyzet, amikor érdekes és szabályos

Távirat a Magyar Katonaorvosi Kontingens megérkezéséről Szaúd-Arábiába

a figyelőemberekkel együtt, akikkel a repülőtéren már találkoztunk. A szállodába való megérkezésünkkor rögtön kértem, hogy kiérkezésünk tényét jelenthessem haza. Ezt nagy nehezen lehetővé tették. Ekkortól a háború végéig mindennap jelentettem az akkor az összes ügyeleti szolgálatot felügyelő Központi Harcálláspontnak (KH).

[...]

Az első jelentésből kiderül, hogy 1991. január 14-én 15.00-ra érkezett ki a Magyar Katonaorvosi Kontingens az alkalmazási helyére.

zöld köröket láttunk meg a földön, amit a sivatagban nem tudtunk mire vélni. Később kiderült, hogy öntözőrendszert építettek a homokba, és ahogyan körbejárt a locsolórendszer, úgy zöldellt az elvetett növényzet, elsősorban gabonafélék, amelyből Szaúd-Arábia teljesen önellátó lett.

Közeledett a leszállás ideje, és tájékoztatták a kapitányt, hogy Dhahran felett felhős az ég, esik az eső. A különös az volt ebben, hogy ilyenell aztán talán csak egyszer találkoztunk kintlétünk során. A szürke és szomorú felhők közül kibújva, nagy eső kíséretében értünk földet, ahol a repülőgép mellett személyesen Al-Sherbini tábornok várt bennünket. [...]

Hőmpölygő vízzel teli utakon értünk el első szálláshelyünkre. Esztergomi Ferenc ezredes – küldetésünk alatti legfontosabb segítőm és munkatársam – és én Al-Sherbini tábornokkal, a többiek pedig egy busszal utaztak ugyanazokkal

ISMERKEDÉS A KÓRHÁZZAL, A FELADATTAL

A szálláshelyünk inkább egy kisebb motel volt, mintsem szálloda, barátságosnak és egyszerűnek látszott. A rengeteg csomag és felszerelés lepakolása után elfoglalhattuk szobáinkat, aminek akkor nagyon tudtam örülni az előző napok zaklatott időszak után. Hogy a város melyik részén, a leendő szolgálati helyünktől milyen távolságra voltunk, arról fogalmam sem volt, de akkor ez sem nagyon érdekelt. Rendezni szerettem volna a gondolataimat, és végre, két át nem aludt éjszaka után aludni. A személyes felszerelésem elrendezése közben szóltak, hogy kísérőink közül valaki beszélni akar velem. Nem tudtam mire vélni, hisz azt gondoltam, minden szükséges dolgot tisztáztunk, beleértve azt is, hogy a következő napon megkezdjük az ismerkedést a kórházzal és a konkrét felkészülést feladatainkra. Közölték azonban, hogy a szálloda nem biztonságos, ezért másnap reggel 9.00 órára legyünk kész, átköltözünk egy másik szálláshelyre. Gondolkoztam tehát azon, hogy vajon miért nem biztonságos a hely? Hogy lehet a kuvaiti–iraki–szaúdi határtól abban a távolságban olyan veszélyeztető tényező, amely ezt a sürgős átköltözést indokolja?

Ez a helyzet eléggé ébren tartott ahhoz, hogy a következő napra összeírjam a legfontosabbnak vélt kérdéseket, amiket mindennapi életünk, zavartalan működésünk, munkánk, valamint az információk biztosítása szempontjából abban a pillanatban fontosnak tartottam. Tisztázni szerettem volna az egyetlenegy védőfelszerelésünknek, a gázálarcnak a használatára vonatkozó szabályozást, a szakmai nacionálék sorsát és a belőle levontak következményeit, a megállapodásban leírt fizetések átadásának módját, a postai és mosatási lehetőségeket, a telefonálás és a kapcsolattartás szabályait és gyakoriságukat, bevont rádióink további sorsát, illetve a kontingens vezetéséhez szükséges feltételek biztosítását.

Természetesen helyes viselkedésünk és a körülményekhez való alkalmazkodásunk érdekében az ottani illemkódex szabályait – ezek közül az egyik kulcskérdést, a hölgyek öltözködését – is tisztázni akartam, továbbá az egyéb, a csapat egésze által hozott felszerelések – könyvtár, videó- és fényképezőkészülékek – elhelyezését és használatát is.

[...]

A másnap (január 15.) reggele tehát a költözködéssel kezdődött, aminek mindenki már kissé jobb kedvvel és láthatóan pihentebben állt neki. A már többször megmozgatott málhazsákokat újból teherautóra raktuk, és kíváncsian vártuk az érkezést új szállásunkra, ami aztán minden képzeletet felülmúlt. Egy többemeletes, teljesen modern, a tulajdonosról Al-Gosaibi Hotelnek elnevezett helyre költöztünk, aminek mindenki örült, bár én a szét-szórt elhelyezésért nem lelkesedtem annyira, annak ellenére, hogy gyakorlatilag mindenkit a harmadik emeleten helyeztek el.

[...]

A költözés után egy hosszú nap következett. A csapat tagjai ekkor látták először a kórházat, de csak nagyon felszínesen, hisz egyből a konferenciaterembe vonultunk, ahol Al-Sherbini tábornok bemutatta egyenként a felelős vezetőket, akikkel a későbbiekben igen szoros, többekkel baráti kapcsolatba kerültünk. Akkor találkoztunk először a jordániai származású dr. Kamal Al-Shahab orvos igazgatóval, aki eredendően remek sebész is volt és a kórház parancsnokával, dr. Abdulwahab Al-Mutib orvos alezredessel, aki orvosi tanulmányait Bécsben végezte. A számomra legfontosabb két személlyel, Omar M. Bafageeh őrnagy ügynevezett végrehajtó igazgatóval, egyszerűbben logisztikai főnökkel, valamint az Al-Sherbini tábornokkal való kapcsolattartásért felelős Szultán Al-Harhi parancsnoki irodavezetővel is akkor ismerkedtem meg. Bemutatták még dr. Saadot, aki gyermekgyógyászként a mentesítési feladatokért, és Abdul-Azizt – az ő neve ott igen jól cseng –, aki az elsődleges

ellátásért és megelőzésért volt felelős. Legutoljára az angol Shirley Barakeh intézetvezető főnövért ismerhettük meg, és jelezték, hogy érkezik még dr. John Tuohy, aki már régóta ott dolgozott, és aki amerikai állampolgár volt, valamint remek belgyógyász, továbbá – amint az a későbbiekben bebizonyosodott – a kórház egészének szakmai munkáját a háttérből kiválóan irányító szakember.

Az első nap közös ebédje a rekreációs központban (sportcentrum), 1991. január 15-én

Röviden elmondták, hogy abban a kórházban csapatmunka folyik, amibe nekünk is be kell kapcsolódnunk. Ennek ott hagyományai voltak, hisz normális körülmények között körülbelül 28 különböző nemzetiségű alkalmazott dolgozott együtt. Ez a tény aztán remekül igazolódott a háború során. Azzal sohasem foglalkoztunk, hogy ki honnan jött, csak azzal, hogy az adott beteget vagy sérültet mindenki a tudása legjavát nyújtva lássa el.

A tájékoztatót követően a többiek elkezdték bejárni a kórházat, amit a tábornok és a vezetés által adott ebéd szakított meg. Az étkezésre a sportlétesítménnyel gyakorlatilag egy helyszínen lévő, sok mindenre alkalmas rekreációs központban került sor.

[...]

Meghatározták, hogy a parancsnoki állománynak egyenruhában kell járni, az orvosoknak pedig fehér köpenyben, amit a későbbiek folyamán biztosítanak. A nők hosszú ruhájához ragaszkodtak, amit aztán egyenruhával kiválhattunk. A férfiak ruházati előírásaiért a kórházparancsnok, a hölgyekéért a főnövér volt a felelős. Elég gyorsan intézkedtek, hogy mindenki megkapja arab nyelvű, kék táblára írt névkitűzőjét. Elmondták, hogy készül a végleges elhelyezésünkre szolgáló önálló épület, ami hamarosan felépül, és akkor költözhetünk. Kérték, hogy másnapra (január 16.) mindenki vigye be az útlevelet.

Nem sikerült azonban választ kapnom a gázárcs használatával, illetve a tájékoztatóval, riasztással kapcsolatos kérdéseimre. Ezekre mindössze annyit mondtak, hogy majd „holnap”. Akkor még nem tudtam, hogy ez a *'halasz'* – amit aztán később arabul

pontosan megtanultam – azt jelenti: 'majd', 'később'. Gyakorlatilag azonban a 'sohával' egyenértékű.

Az a nap nagyon gyorsan eltelt, de azért vacsora után a szálloda gyönyörű, veszély esetére kijelölt gyülekezési helyén állománygyűlésre hívtam össze a kontingenst. Egyrészt a napi tapasztalatokat akartam összegezni, másrészt pedig egyeztetni kellett a következő napon szükséges feladatokat. Harmadrészt pedig, miután nem sikerült a gázálarcral kapcsolatos teendőket tisztáznom, kíváncsi voltam, hogy az ezzel kapcsolatos otthoni felkészítés milyen nyomokat és ismereteket hagyott a csapatban. Az eredmény siralmas volt. Nem is akartam elhinni, hogy a védőruha kibontása is jelentős erőfeszítésekkel jár. Végül hosszú idő és gyakorlás után sikerült mindenkinek felvenni és kipróbálni a védőfelszerelésünket.

Természetesen tudtuk, hogy aznap éjfélkor lejár az ENSZ BT által Szaddám Huszein Irakjának megszabott kivonulási határidő, és valaminek történnie kell. Magunktól csak azt tudtuk kitalálni, hogy egy értesítési rendszert szervezünk meg, azaz megbeszéltük, hogy ki kit hív fel, ha veszélyjelzés érkezik, hogy minél gyorsabban mozgósítani tudjuk egymást, és legalább a közösségi helyre időben leérjünk. Arról, hogy a kórház minderről mit gondolt és tervezett, elképzelésünk sem volt. Megszerveztem az állandó hír- és televíziófigyelő szolgálatot, valamint elrendeltem a gyakorlatok során otthon használt Hadművelési napló vezetését a váltással vezényelt, állandóan ébren lévő és hadra fogható ügyeletes számára.

Nem tudtam, hogy a csapat tagjai mit gondoltak az elkövetkező időszakról, mindenesetre pániknak vagy szorongásnak jelét sem láttam. Akkor már csak egy rövid bizonytalansági idővel kellett számolni, hisz az ultimátum lejárta csupán egy-két órányira volt. Alig akartam elhinni, de nem történt semmi az éjszaka folyamán. Talán csak annyi, hogy sokan úgy aludtunk, mintha a kórházban éjszakai ügyeletesi szolgálatban lennénk, ami egy különleges, félig alvó, félig ébren lévő, figyelő állapotot jelentett.

Reggel (január 16.) tudtuk meg, hogy az ENSZ-főtítkár, Javier Pérez de Cuéllar erőfeszítései egy utolsó békés rendezésre nem jártak eredménnyel, így elkerülhetetlenné vált a BT novemberi határozata alapján a háború kitörése.

Mi mindenesetre folytattuk az előző nap megkezdett intenzív felkészülést, hisz addigra már többé-kevésbé minden feltételt, lehetőséget megtudtunk. Meg kellett ismernünk azt az adminisztrációs rendszert, amellyel a számítógépes nyilvántartási rendet a háborús időszakban is ugyanúgy ki kellett szolgálni, mint békeidőszakban.

Ugyanakkor még a betegellátáshoz szükséges gyógyszerek neveit is meg kellett tanulnunk hatástanuk alapján, majd el kellett végeznünk a különböző technikai eszközök karbantartását is, mivel a háborús helyzet miatt a garanciális szervizt végző nagy cégek már nem vállalták az utat a térségbe. Ez utóbbi munkánkkal asszisztensi állományunk nagy elismertségre tett szert az arab katonai vezetők körében. Ezek a kis lépések sokat jelentettek a bizalom kiépítése és szakmai elismerésünk terén. A kórház felszereltsége az európai átlagnak felelt meg, de a technikai eszközök átnézésakor kiderült, hogy a vétagellátáshoz szükséges fixátorok hiányoznak, a speciális idegsebészeti és égési sérültek ellátásához szükséges feltételek minimálisan vagy alig biztosítottak, illetve az osztályozásra kijelölt hely tömeges sérültáramlás esetén nem lesz elegendő. Ebből gyorsan levontuk azt a következtetést, hogy a kórház nagyszámú és speciális háborús sérülések, sérültek ellátására nincs felkészülve. Ezeket a hiányosságokat az előkészítő csoport tagjaként végzett szemrevételezés során az idő rövidsége és a speciális, bonyolult szakmai kérdésekben való járatlanságom miatt nem vettem észre.

FELKÉSZÜLVE A GYÓGYÍTÁSRA

Mi, a parancsnoki állomány, az előző napon megkezdett, illetve akkor meghatározott, a személyi nyilvántartások, igazolások és igazolványok elkészítésével kapcsolatos adminisztratív feladatokat szerveztük meg, valamint a rádió és az útlevelék leadását, az orvosi ruházat és a felszerelések felvételét, illetve a hölgyek számára az abaya viselésével és a viselkedésükkel kapcsolatos kiképzést.

Akkor osztottuk fel a kontingenst három, körülbelül azonos szakmai képességeket tartalmazó csoportra, ami két-két sebész- és egy-egy belgyógyászati típusú csapatot jelentett csoportonként. A három csoport parancsnokának dr. Dékány Sándor, dr. Lukács György és dr. Gyarmathy László orvos alezredekéseket jelöltük ki. Ennek a későbbiek folyamán a munka, pihentetés, szállítás és ellátás megszervezése szempontjából nagy jelentősége volt. A csapatot még aznap – külön a sebészeket és külön a belgyógyászokat – a szükséges mértékben kiképezték a kórházban használt és alkalmazott ellátási előírásokra.

Nagy nehezen késő délutánra sikerült megtudnom a biztonsági rendszabályokat és azok alkalmazását is mind az úgynevezett közösségi szobákat, mind pedig a munkahelyeket illetően. A tájékoztatás szerint az információkat a légibázis irányítótoronyából, illetve a televízió képernyőről írásban, illetve színekkel jelölve kapjuk majd meg, ezért a televíziót állandóan nézni kell. Eszembe jutott, hogy mi lesz akkor, ha nem lesz villany, vagy a televízió nem tud sugározni, de erre a kérdésre két halasztó választ (*halasz* és *mafi muskala*, azaz ej, ráérünk még!) kaptam.

Az egész országban négy fokozatot határoztak meg, illetve vezettek be:

- Sárga: aki a munkahelyén van, annak ott lehet maradnia, és a gázálcot felvételre kész állapotba kell helyezni.
- Piros: a gázálcot azonnal fel kell venni, és mindenkinek a közösségi szobába (*Collection Room*) kell menni.
- Kék: el lehet hagyni a közösségi szobát, vissza lehet térni a munkahelyre.
- Fehér: a veszély elmúlt.

Megemlítették, hogy már megvan a vegyi fegyverek alkalmazása esetén kötelezően az első ellátáshoz szükséges mentesítő hely is, de ezt, ha szükség lesz rá, majd akkor megmutatják. Akkor jöttem rá, hogy nem vittünk magunkkal a vegyi fegyverek bizonyos fajtái elleni antidotumot, azaz atropin tablettát vagy injekciót. Sőt az egyszerűbb és gyorsabb alkalmazás érdekében önampulla formájában lett volna rá szükség, hogy késlekedés nélkül be lehessen adni a túlélés érdekében. Később szerencsére a kórházba beosztott amerikai személyzet segítségével sikerült száz ampullát szerezni, az injekció kiegészítéseként szükséges enzimaktivátorral együtt. Az aznapi jelentésem ezeket a tényeket tartalmazta. A Központi Harcálláspont jelezte, hogy van számomra egy utasítás, miszerint a „csoport tevékenységéről csak nekem lehet nyilatkozni”. Ezt nem nagyon értettem, hisz ezt eleve így szabályozták, és meg sem fordult a fejemben, hogy a csoportból bárki másképp tenne. Aztán be kellett látni naivitásomat, amikor közel egy hónap múlva az első hazai sajtószemléket és újságokat megkaptuk: kiderült, hogy a szállodai telefonálási lehetőségeket valaki vagy valakik nyilatkozatok adására is használták. Akkor az esti eligazításon persze szóvá tettem ezt a kihágást, és újból elrendeltem azt, amit egyébként mindenki tudott a nyilatkozatokkal kapcsolatosan. Mindenesetre ez a csapatot jól megbolygatta: lehetett találgatni, tippelni a nyilatkozóra és boncolgatni az esetet.

Dr. Abdulwahab Al-Mutib alezredes (bal oldalon) és Omar M. Bafageeh őrnagy (jobb oldalon) a szerzővel

[...]

Az igencsak mozgalmasra sikeredett három napot magamban summázva, megállapíthattam, hogy egy remek, sokszínű és nagyon értékes emberekből álló csapat fog szolgálni a dhahrani légibázis közepén, olajtartályok, kifutópályák, gázpalackok és Patriot elhárító rakéták között a kórházban, amely 200 üres ággyával, az első szemrevételezéshez képest már öt angol, amerikai, nigériai és holland orvossal, 100-150 Fülöp-szigeteki, néhány angol, holland, svéd, ír és dán nővérrel, illetve kiszolgáló személyzettel, 10-15 fős parancsnoki állománnyal – amelybe az ételmezési főnököt is beleszámoltam –, egy épphogy alkalmazkodott és felkészült, 37 fős magyar csoporttal elszántan – talán alig észrevehetően kissé szorongva – várta a háború kitörését.

[...]

FELHASZNÁLT IRODALOM

Magyar eseménynaptár, 1990. október – 1991. december. Arcanum Digitális Tudománytár. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/TenyekKonyve-tenyek-konyve-1/1992-D18D/az-ev-199091-D18F/magyar-esemenyntar-1990-oktober1991-december-D338/>